

شبکه تجارت الکترونیکی قبل از پایان برنامه سوم راه اندازی می شود

اشاره:

تجارت جهانی در دو دهه اخیر با بهره گیری از امکانات ارتباط راه دور و رایانه ها و شبکه های اطلاع رسانی جهانی، وارد مرحله تازه ای شده است که ضمن کاهش هزینه های تجاری و افزایش کارایی تجاری، فرصت های تجاری را به سرعت به متقاضیان و دست اندرکاران بازرگانی بین المللی معرفی می کند. سهولتی که در انجام تجارت الکترونیکی در برخی کشورها به وجود آمده، موجب شده تا کلیه امور تجاری از دریافت سفارشات تا ارسال کالا در کمتر از نیم ساعت انجام شود و ناگفته نماند است که این امر نه تنها سهولت در امر بازرگانی را موجب می شود، بلکه مزایا و منافع سرشاری را نصیب استفاده کنندگان از این شیوه نوین تجاری می سازد.

در ایران اسلامی نیز که همواره آرمان استقلال سیاسی - اقتصادی و کسب سهم عادلانه در تجارت جهانی را دنبال می کند، در سال های اخیر پیشرفت هایی در امر انتقال داده های الکترونیکی و تجارت بدون کاغذ حاصل شده است که می تواند بازرگانان را در دستیابی به فرصت های تجاری، کاهش هزینه تجارت، سهولت در امر بازرگانی و کسب منافع اقتصادی یاری دهد.

خبرنگار نشریه «بررسی های بازرگانی» در گفت و گو با آقای **داریوش هاشمی طالبی** مدیر هماهنگی های آمار و برنامه ریزی در معاونت بازرگانی خارجی وزارت بازرگانی و مسؤول گروه آگاه سازی و آموزش کمیته ملی ادیفاکت ایران، پیشرفت های حاصله در امر تجارت الکترونیکی، فعالیت های انجام شده و در حال پیگیری در این بخش و نیز مزایای استفاده از تجارت الکترونیکی را جویا شد.

با هم این گفت و گو را می خوانیم.

استفاده از EDI و EC در مراحل مورد بحث کاهش هزینه های تجاری، ایجاد تسهیل و تسریع در انجام کار، به حداقل رسیدن اشتباهات انسانی، افزایش بهره وری و ایجاد امکانات بهتر برای برنامه ریزی و کنترل را سبب می شود. این عوامل به ویژه در فضای فشرده رقابت در سطح بین المللی از عواملی است که تجار استفاده کننده از این

تجاری، به تبادل حجم عظیمی از اطلاعات بین مبادی ذی ربط در تجارت نیاز است و شامل مراحل نظیر کسب اطلاعات اولیه و انتخاب منابع خرید یا فروش و در مرحله شروع معامله تبادل اطلاعات و اسناد تجاری از قبیل اسناد مربوط به سفارش خرید، گشایش اعتبار، حمل و نقل و بیمه و ترخیص کالا و... می باشد.

■ ابتدا مختصری درباره مزایا و اثرات کاربرد تجارت الکترونیکی و انتقال داده های الکترونیکی (EDI) بر توسعه صادرات کشور توضیح دهید. [1] تجارت الکترونیکی (EC) و انتقال داده های الکترونیکی (EDI) تاکنون اثرات مثبت خود را بر انجام یک معامله تجاری بین المللی نشان داده است. به طور کلی قبل از انجام یک معامله

فن‌آوری‌ها را در موقعیت ممتاز و مطلوب قرار می‌دهد.

■ با شرایط کنونی و مقررات حاکم بر صادرات در ایران، تجارت الکترونیکی چه اثراتی می‌تواند بر رشد صادرات غیر نفتی داشته باشد؟

ا همان‌طور که می‌دانیم، ما با پاره‌ای مشکلات ریشه‌ای از جمله ناتوانی در تولید کالاهای قابل رقابت، فرهنگ ناصحیح حاکم بر صادرات، ضعف اطلاع‌رسانی، تغییرات پی‌درپی قوانین و مقررات، مراحل اداری پیچیده در امر تجارت، حمل و نقل و نیز امنیت ناکافی سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی و در نهایت فقدان دسترسی به بخشی از بازارهای بین‌المللی به علل گوناگون، روبرو هستیم که هر کدام از آنها مقوله‌ای خاص می‌باشد.

خوشبختانه این‌گونه موضوع‌ها و مسایل، به‌خصوص در مقطع زمانی کنونی که در آستانه تدوین نهایی و تصویب سومین برنامه پنج‌ساله توسعه اقتصادی هستیم، مورد توجه مقام‌ها و مسؤولان ذی‌ربط قرار گرفته و راه‌حل‌ها و تمهیدات ویژه‌ای درباره آنها اندیشیده شده و می‌شود.

نکته قابل بحث آن است که بهره‌گیری از تجارت الکترونیکی و انتقال داده‌های الکترونیکی به‌ویژه در مرحله‌ای، آثار مثبت و قابل ملاحظه خود را آشکار می‌سازد که کالاهای قابل رقابت در عرصه بین‌المللی در ایران تولید و آماده صدور به بازارهای جهانی باشد. از این مرحله به بعد، مزایا و محاسن تجارت الکترونیکی که بدان اشاره شد، عاید صادرکنندگان ایرانی خواهد شد.

بدیهی است مزایا و آثار مثبت بهره‌گیری از تجارت الکترونیکی و انتقال الکترونیکی داده‌ها در مراحل واردات قبل از صادرات، تولید کالا و سایر موارد

نظیر بهره‌گیری از انتقال الکترونیکی داده‌ها در تجهیز، فعالیت و اداره فروشگاه‌های زنجیره‌ای و... را نباید از نظر دور داشت.

امید می‌رود که با رسیدن به مرحله بهره‌گیری کامل از شبکه تجارت الکترونیکی و انتقال الکترونیکی داده‌ها در ایران در آینده نه‌چندان دور، تجار ایرانی بتوانند از مزایا و محاسن یادشده در تمام مراحل تولید، عرضه و مبادله کالاها در داخل و خارج کشور بهره‌مند شوند.

■ به‌طور کلی کشورها و سازمان‌ها چه مشکلاتی برای جامه عمل پوشاندن به تجارت الکترونیکی و انتقال الکترونیکی داده‌ها دارند؟

□ بر مبنای اطلاعات و تجربه‌های حاصل از کنفرانس‌ها و اجلاس‌های منطقه‌ای و بین‌المللی، اغلب کشورها به‌خصوص کشورهایی که از نظر بافت اقتصادی و بازرگانی نزدیک به کشور ما هستند، در گذشته و در بدو حرکت به سمت بهره‌برداری از تجارت الکترونیکی و انتقال الکترونیکی داده‌ها با مشکلات گوناگونی درگیر بوده‌اند که عمده آنها عدم وجود برنامه‌ریزی منسجم در مراحل کوتاه، میان و بلندمدت، مشکلات مربوط به ناآگاهی مسؤولان و تجار این کشورها از مزایا و محاسن این روش‌ها و فقدان حمایت و عزم سیاسی برای ورود به مراحل اجرایی طرح‌های مرتبط با تجارت الکترونیکی و انتقال الکترونیکی داده‌ها، نبود شبکه‌های متمرکز اطلاع‌رسانی تجاری داخلی و بین‌المللی، نبود فضای قانونی مناسب برای بهره‌گیری از EC و EDI، پیچیدگی روش‌ها و مراحل اداری، تجاری، حمل‌ونقل و عدم تطبیق روش‌ها و اسناد تجاری با روش‌ها و اسناد استاندارد شده بین‌المللی می‌باشند.

البته مشکلات دیگری نظیر مقاومت بدنه دستگاه‌های دولتی مرتبط با تجارت خارجی برای ورود به مرحله مکانیزاسیون و نیز مقاومت در برابر هماهنگی و همکاری نزدیک و یک‌سوا با سایر دستگاه‌ها و نهادهای دولتی برای ارائه خدمات لازم به تجار، دسترسی نداشتن به فن‌آوری‌های مربوط به تدوین پیام‌های الکترونیکی ادیفاکت، ناتوانی مالی و فن‌آوری صنایع کوچک و متوسط در این‌گونه کشورها برای پیوستن به تجارت الکترونیکی و انتقال الکترونیکی داده‌ها، عدم اطلاع از آخرین وضعیت تحولات مرتبط با این شیوه تجاری در سطح بین‌المللی و... نیز وجود دارد.

در حال حاضر بسیاری از کشورها به ویژه کشورهای آسیایی با برنامه‌ریزی‌های دقیق و اجرای طرح‌ها و پروژه‌های گوناگون و کسب اطلاعات لازم از طریق تشکل‌های منطقه‌ای و بین‌المللی بر اکثر مشکلات مورد بحث چیره گشته و به مرحله ایجاد و بهره‌گیری از شبکه‌های انتقال الکترونیکی داده‌ها در کشور رسیده و یا بسیار نزدیک شده‌اند.

■ در مورد نحوه حضور ایران در تشکل‌های آسیایی و بین‌المللی مرتبط با تجارت الکترونیکی و انتقال الکترونیکی داده‌ها توضیحات بیشتری ارائه فرمایید.

۱) در سال‌های گذشته یک مرجعیت بین‌المللی موسوم به گروه کاری شماره ۴ وابسته به کمیسیون اقتصاد اروپا در شورای اقتصادی و اجتماعی سازمان ملل، کار هدایت و نظارت بر امور و فعالیت‌های مرتبط با تسهیلات تجاری، کاربرد تجارت الکترونیکی و استانداردهای ادیفاکت و انتقال الکترونیکی داده‌ها را در سطح بین‌المللی به عهده داشت.

در این راستا فعالیت‌های منطقه‌ای را

مربوط به اجرایی شدن بهره‌گیری از تجارت الکترونیکی در بخش تجارت خارجی ایران، توضیحاتی ارائه فرمایید.

۱۱ حرکت به سوی بهره‌گیری از تجارت الکترونیکی در بازرگانی خارجی از چند سال پیش مدنظر مسؤولان وزارت بازرگانی و دیگر بخش‌های درگیر در تجارت خارجی مانند نظام بانکی، حمل‌ونقل، گمرک، بیمه، راه و ترابری و... بوده و فعالیت‌ها نیز از طریق تشکیلات کمیته ملی ادیفاکت ایران هماهنگ و پیگیری شده است.

در راستای برنامه‌ریزی جامع برای دستیابی به جهش در صادرات غیرنفتی در تدوین سومین برنامه پنج‌ساله توسعه اقتصادی کشور نیز نسبت به این امر اهتمام شده است.

برنامه‌های مرتبط با آگاه‌سازی و آموزش در راستای اشاعه فرهنگ تجارت الکترونیکی و خلق شرایط مساعد در اذهان مسؤولان، تجار و آحاد مردم کماکان در دستور کار کمیته ملی ادیفاکت ایران می‌باشد و برنامه‌های ویژه‌ای با ارائه دوره‌های آموزشی مستمر، برگزاری همایش‌های علمی - تخصصی، انتشار متون، اطلاعات و مطالب متنوع در این زمینه، کلاس‌های آموزشی «آشنایی با تجارت الکترونیکی» در مرکز آموزش بازرگانی در مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی در سال جاری، سخنرانی‌های علمی انجمن انفورماتیک ایران در سال ۷۸ در رابطه با EDI و... همچنان ادامه دارد.

در همین ارتباط، مطالب ارائه شده و سخنرانی‌ها در شانزدهمین اجلاس هیأت ادیفاکت آسیا و همایش بین‌المللی ادیفاکت ۹۸ نیز در مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی در دست ترجمه و انتشار می‌باشد.

همگامی با تغییراتی که در مرجعیت سی‌فاکت سازمان ملل ایجاد شده بود، تصمیم گرفته شد که عنوان هیأت ادیفاکت آسیا به «شورای آسیایی تسهیلات مراحل و روش‌های اداری، تجاری و حمل‌ونقل» موسوم به "AFACT" تغییر یابد و تمام کشورها و سازمان‌های دولتی و غیردولتی از منطقه آسیا و اقیانوسیه بتوانند به عضویت افاکت درآیند.

البته اهداف و مأموریت‌های گسترده‌تری برای این تشکل منظور شده است. جمهوری اسلامی ایران نیز به مدت یک سال تا برگزاری اجلاس هفدهم در کره جنوبی در شهریور ۷۸ به عنوان مدیر افاکت برگزیده شد. در این فاصله زمانی مقرر شده است که کمیته‌ای به ریاست ایران در مورد تغییرات اساسنامه و ساختار این تشکل جدید آسیایی، عناوین گروه‌های کاری وابسته به آن، نحوه همکاری افاکت با سایر سازمان‌های تخصصی منطقه‌ای و بین‌المللی و دیگر موضوعات مورد توجه، تصمیم‌گیری کند.

ایران از سال ۱۳۷۵ به بعد نقش فعالی در شورای آسیایی افاکت و مرجعیت سی‌فاکت سازمان ملل داشته و علاوه بر ارائه پیشنهادهای سازنده در امور و فعالیت‌های گوناگون از اطلاعات، تجارت و تحولات انجام شده در این تشکل‌ها به سود برنامه‌ریزی و اجرای طرح‌های مختلف در داخل کشور بهره گرفته است.

در همین حال با عضویت ایران به عنوان یکی از دو نماینده شورای آسیایی در گروه هدایت‌کننده سی‌فاکت که در سال جاری میلادی تحقق یافت نیز می‌تواند نقش مؤثرتری را در رابطه با موضوع‌های اخیر ایفا کند.

■ در مورد طرح‌ها و برنامه‌های

از طریق یک مسؤول هماهنگ‌کننده منطقه‌ای، کنترل می‌نمود. این مرجعیت از حدود ۲ سال پیش عنوان خود را به مرکز تسهیلات مراحل و روش‌های اداری، تجاری و حمل‌ونقل سازمان ملل موسوم به سی‌فاکت (CFACT) تغییر داد و در حال حاضر با سایر مراجع ذی‌ربط سازمان ملل و از طریق گروهی موسوم به گروه هدایت‌کننده سی‌فاکت یا "CSG" و نیز از طریق ۶ گروه کاری تخصصی دائمی و ۲ گروه کاری موقت نقش فوق‌الایفا می‌کند.

در حال حاضر آقای ایتو (Itoh) از کشور ژاپن، مسؤولیت هماهنگ‌سازی منطقه‌ای سی‌فاکت سازمان ملل در منطقه آسیا را به عهده دارد و در حقیقت مرجعیت تبادل اطلاعات و گزارش‌ها بین سی‌فاکت سازمان ملل و تشکل آسیایی می‌باشد.

درباره تشکل آسیایی نیز باید گفت که از حدود ۱۰ سال پیش، تعدادی از کشورها با ایجاد تشکلی موسوم به هیأت ادیفاکت آسیا (ASEB) فعالیت‌های مشترک و همسویی را در راستای توسعه و ارتقاء استانداردهای UN/EDIFACT و بهره‌گیری از انتقال الکترونیکی داده‌ها (EDI) آغاز نمودند. در حال حاضر تعداد کشورهایی که به هیأت ادیفاکت آسیا پیوسته‌اند، ۱۲ کشور می‌باشند.

ژاپن، چین، هند، سنگاپور، مالزی، اندونزی، فیلیپین، سریلانکا، تایلند، تایوان، کره جنوبی و جمهوری اسلامی ایران. ایران از سال ۱۳۷۵ به عضویت هیأت ادیفاکت آسیا درآمد و در فعالیت‌ها و نیز گروه‌های تخصصی آن به‌طور فعال شرکت کرد.

شانزدهمین اجلاس هیأت ادیفاکت آسیا به همراه همایش علمی بین‌المللی ادیفاکت ۹۸ تیرماه سال گذشته در تهران برگزار شد. در این اجلاس به‌منظور

اما موضوع مهم، شروع به اجرای فاز اصلی پروژه مربوط به راه‌اندازی شبکه متمرکز و جامع اطلاع‌رسانی بازرگانی کشور در سطوح داخلی و بین‌المللی (موضوع تبصره ۲۶ قانون برنامه دوم) که از ارکان حرکت به سمت بهره‌برداری از تجارت الکترونیکی است و نیز استقرار فاز نهایی نقطه تجاری جمهوری اسلامی ایران در راستای ایجاد تسهیلات لازم برای تجار، همچنان پیگیری می‌شود.

از دیگر موارد اجرایی که در دستور کار سال جاری می‌باشد، تدوین و تصویب قانون مستقل تجارت الکترونیکی کشور است که مراحل پایانی تدوین آن در گروه حقوقی کمیته ملی ادیفاکت ایران در حال پیگیری است. تصویب و اجرای این قانون، گام مؤثری در خلق شرایط مساعد برای بهره‌گیری عملی از تجارت الکترونیکی است.

از سایر طرح‌هایی که در دستور کار سال جاری وزارت بازرگانی است، طرح مکانیزاسیون بخش بازرگانی خارجی این وزارتخانه برای صدور مجوز ثبت سفارش، مقررات صادرات و واردات، کارت بازرگانی و... است. این امور از مبانی مهم الحاق نهایی به سایر سیستم‌های مرتبط بازرگانی خارجی است و در ارایه تسهیلات تجاری به بازرگانان نقش بسزایی دارد.

■ آیا اقدامات دیگری نیز در ارتباط با راه‌اندازی تجارت الکترونیکی در حال پیگیری می‌باشد؟

۱۱ بلی، راه‌اندازی طرح‌های آزمایشی در مورد تجارت الکترونیکی و انتقال داده‌های الکترونیکی با همکاری شرکت‌ها و مؤسسات بازرگانی و نیز شرکت‌های رایانه‌ای خدمات‌دهنده نیز مدنظر می‌باشد.

از دیگر اقدامات اجرایی می‌توان به اهتمام در مورد تدوین پیام‌های الکترونیکی ادیفاکت مورد نیاز بخش‌های

گوناگون تجارت خارجی توسط گروه‌های کاری کمیته ملی ادیفاکت ایران اشاره کرد. پس از طی مراحل تدوین و تأیید پیام‌ها در مراجع بین‌المللی ذی‌ربط مانند ISO، این پیام‌ها در بخش‌های بانکی، حمل‌ونقل، گمرک و غیره، قابل استفاده و تبادل با کلیه شرکای تجاری در سراسر جهان خواهد بود.

در ضمن می‌توان از پیام‌های تدوین و تأکید شده موجود به پیام EANCOM نیز استفاده کرد که در حال حاضر پاره‌ای از این پیام‌ها به طور محدود در داخل کشور در حال بهره‌برداری است.

با توجه به ضرورت حضور در مجامع، همایش‌ها و اجلاس‌های ذی‌ربط منطقه‌ای و بین‌المللی، عضویت رسمی ایران در سازمان افاکت و نیز سی‌فاکت سازمان ملل سبب شده که تحقق این امر میسر گردد. ضمناً در پنجمین اجلاس عمومی سی‌فاکت در مارس ۹۹، نمایندگان ایران و هند به عنوان نمایندگان کشورهای آسیایی برای مدت دو سال به عضویت گروه هدایت‌کننده سی‌فاکت (گروه CSG) انتخاب شدند.

■ تا چه حد به تحقق کامل تجارت الکترونیکی در ایران و استفاده گسترده از آن می‌توان امیدوار بود؟

□ به‌طور اصولی تحقق عملی و اجرایی استقرار شبکه تجارت الکترونیکی و انتقال الکترونیکی داده‌ها در هر کشور پس از تجدید ساختار تجاری، مکانیزاسیون در تمام بخش‌های مرتبط با تجارت خارجی و اتصال کلیه بخش‌ها از طریق شبکه مخابراتی کشور و سرانجام ایجاد اتصالات به شبکه‌های ماهواره‌ای و مخابراتی فعال بین‌المللی انجام می‌شود.

در این مرحله با تدوین و تأیید پیام‌های الکترونیکی ادیفاکت مورد نیاز، در عمل تجار هر کشور می‌توانند با اتصال رایانه‌ای به شبکه EDI کشور از

کلیه خدمات تجاری نظیر دریافت اطلاعات داخلی و بین‌المللی، اطلاعات مقررات، اخذ مجوزهای اداری و همچنین خدمات بانکی، بیمه، حمل‌ونقل و گمرک بهره‌مند شوند.

در این مرحله به اصطلاح تجارت از طریق شبکه رایانه‌ای و با استفاده از یک زبان مشترک تجارت بین‌المللی (یعنی زبان ادیفاکت) با سرعت نور قابل انجام خواهد بود.

در ایران نیز با آغاز بهره‌برداری از شبکه‌های آسیکودا و سوئیفت در سیستم گمرکی و بانکی و نیز فعالیت‌هایی که در راستای خودکار سازی حمل‌ونقل کشور از یک طرف و بخش اداری (صدور مجوزها) از سوی دیگر در حال انجام است و همچنین با پیاده شدن فاز نهایی نقطه تجاری امید می‌رود که حداکثر تا قبل از پایان سومین برنامه توسعه اقتصادی کشور، شاهد استقرار شبکه تجارت الکترونیکی و انتقال الکترونیکی داده‌ها باشیم.

لازم به ذکر است که طرح نقطه تجاری که از جانب کنفرانس توسعه و تجارت سازمان ملل (انکتاد) ارایه شده، طرحی است که به موجب آن کلیه بخش‌های دولتی و غیردولتی خدمات‌دهنده به امر تجارت خارجی در مرحله اول به صورت فیزیکی و در مرحله دوم به صورت مجازی (رایانه‌ای) در یک نقطه گردهم می‌آیند و عوامل تجاری با یک مراجعه به این نقطه و ارایه یک بار اطلاعات در مورد معامله تجاری خود (اعم از واردات یا صادرات) از کلیه خدمات لازم با سریع‌ترین و دقیق‌ترین شکل ممکن بهره می‌گیرند. به عبارت دیگر راه‌اندازی فاز مجازی (رایانه‌ای) این طرح، ساختار اصلی و اولیه شبکه EDI در کشور را تشکیل خواهد داد.

